

Ed Dumoulin:

Schrijversbezoek en leespromotie!

Fictieonderwijs in klas 1 en 2 van het VO

Sinds twee jaar worden alle jongeren van 12 tot 16 jaar (klas 1 t/m 3 van het voortgezet onderwijs) in het kader van de leesbevordering opgeroepen om mee te doen met de Jonge Jury (een samenwerkingsproject van CPNB, NBLC en NPS). Hen wordt gevraagd zoveel mogelijk jeugdboeken te lezen die de laatste twee jaar zijn verschenen, en daaruit een top-5 op te stellen. Docenten Nederlands kunnen een pakket met promotiemateriaal bij de Jonge Jury aanvragen. Ed Dumoulin, docent aan het Theresialyceum in Tilburg (HAVO/VWO), beschrijft hoe hij de lessen van de Jonge Jury gebruikt. Het bezoek van jeugdboekenschrijvers is hierbij ieder jaar een belangrijk onderdeel. In een volgend nummer van Moer hopen we de resultaten van deze lessen, een aantal uitwerkingen van leerlingen te kunnen laten zien.

De eerste klas

In 1990 organiseerden Ed Dumoulin (leraar Nederlands) en Lisette Dumoulin-Van de Vorst (lerares Nederlands/bibliothecaresse, nu fulltime mediathecaris) de eerste succesvolle middag van de jeugdliteratuur voor alle eersteklassers. Deze middag kwam tot stand in samenwerking met de plaatselijke boekhandel en de Openbare Bibliotheek.

De activiteit werd gekoppeld aan de jaarlijkse jeugdboekenweek, en wel de eerste woensdag ná de herfstvakantie. De middag werd georganiseerd voor de eerste klassers en belangstellende leerlingen van groep acht van de basisschool. Jeugdboekenschrijvers Geertje Gort, Ellen Tjisinger en Jan de Zanger verzorgden de eerste lezingen en voordrachten.

A	Titel:
Auteur:
Aantal blz:
Geïllustreerd: Ja / Nee
Door:
Uitgeverij:
B	Inhoudssamenvatting: ongeveer twee schriftkantjes
C	Persoonsbeschrijving:
3 (hoofd)personen: innerlijk (karakter) en uiterlijk
D	Mening: geef zo uitvoerig mogelijk je mening!

Afbeelding 1: Checklist voor het maken van een leesverslag.

Wat in 1990 voorzichtig begon met een drietal auteurs, is nu uitgegroeid tot een ware happening met een omvangrijke organisatie. In 1997 bezochten acht jeugdboekenauteurs de school; in totaal zijn er al zo'n vijfendertig verschillende auteurs geweest.

Organisatie

De eerste jaren maakten wij voor iedere docent Nederlands die les gaf in de eerste klas een 'reader' van ongeveer honderd bladzijden. Hierin namen wij fragmenten op van boeken van de auteurs die de school gingen bezoeken. Ter voorbereiding van de jeugdliteratuurmiddag lazen de docenten hieruit voor. De leerlingen lazen minimaal één boek en maakten hiervan een leesverslag. Hiervoor gebruikten ze een checklist (zie afbeelding 1).

Tegenwoordig hebben we, mede in het kader van zelfstandig leren, het initiatief veel meer bij de leerlingen gelegd. Door het maken van een werkstuk worden in iedere eerste klas drie auteurs voorbereid. We nodigen in totaal zeven of acht auteurs uit. In 1997 waren dat Ida Vos, Theo Engelen, Anke de Vries, Harm de Jonge, Jacques Vriens, Tineke Hendriks en Greet Beukenkamp. Wij maken daarvoor een roulatiesysteem, zodat er in iedere klas drie auteurs op de schrijversmiddag komen. De leerlingen en hun docent Nederlands weten aan het begin van het schooljaar al van welke drie auteurs zij een lezing of voordracht zullen bijwonen.

STUDIEWIJZER

Vak: Nederlands

Klas: 1

Periode: 8/9 t/m 31/10/1997

Algemene aanwijzingen, aandachtspunten en algemene leerdoelen:

- Op woensdag 29 oktober 1997 vindt onze jaarlijkse schrijversmiddag plaats. Om je goed voor te bereiden op deze middag, ga je samen met twee klasgenoten een werkstuk maken. In deze studiewijzer lees je alles over hoe je dat precies moet aanpakken. Bovendien kun je erin vinden wat je docent van je verwacht.
- Je groepje (van drie leerlingen) leest hetzelfde boek en maakt over dat boek een verslag in de vorm van een werkstuk. Dit werkstuk lever je een week na de proefwerkweek in.
- Het boek moet je thuis lezen; het verslag maak je met je groepje tijdens de les Nederlands. Je docent stelt 1 lesuur per week vast waarin je aan het werkstuk kunt werken. Dit zijn de zogenaamde 'zelfwerkuren'. Mocht blijken dat je aan de lessen niet genoeg hebt, dan kun je natuurlijk ook thuis aan het verslag werken. Een 'zelfwerkuur' betekent ook dat je niet moet gaan zitten wachten tot je docent je een opdracht geeft; je gaat meteen met je groepje aan de slag, ook wanneer de docent om wat voor reden ook niet aanwezig is!
- In week 42, de week voor de herfstvakantie, moet je groepje ook een mondelinge presentatie houden. Wat er precies aan de orde moet komen in deze presentatie, lees je ook in de studiewijzer.
- Verdeel het werk goed! Het is niet de bedoeling dat slechts één leerling van het groepje al het zoekwerk doet en de ander al het typewerk.
Verdeel de werkzaamheden goed over de beschikbare weken!

Week	Leren/Maken/Doen/ Kennen/Kunnen/ Doelstellingen	Aanwijzingen
36	Je zoekt twee medeleerlingen met wie je het werkstuk gaat maken. Je kiest een schrijver en gaat als de weduweerga op zoek naar een boek. Lees dat boek zo snel mogelijk!	In deze week leidt docent de middag van de jeugdliteratuur in, vertelt het een en ander over het werkstuk en verdeelt de schrijvers over de groepen. De docent stelt ook een uur vast waarin je aan het werkstuk kunt werken.

Hoe ziet je werkstuk eruit?

In het werkstuk moet een aantal zaken aan de orde komen. Welke dat precies zijn lees je hieronder:

A Titel:

Auteur:

Aantal blz.:

Jaar van uitgave:

Uitgeverij:

Geïllustreerd:

B Geef een samenvatting van de inhoud in ongeveer een half getypt A4'tje.

C Leg zo duidelijk mogelijk de titel van het boek uit.

D Vertel van drie (hoofd)personen iets over de leeftijd, het karakter en het uiterlijk.

E Leg zo duidelijk mogelijk uit wanneer het verhaal zich afspeelt.

F Leg zo duidelijk mogelijk uit waar het verhaal zich afspeelt.

- G Beschrijf de belangrijkste gebeurtenis in het verhaal en leg uit waarom juist dit de belangrijkste gebeurtenis is.
- H Wil de auteur je alleen maar amuseren of heeft hij/zij een duidelijke bedoeling met het verhaal? Zo ja, welke bedoeling? Lees voor het beantwoorden van deze vraag eerst paragraaf 2/2 'Bedoelingen van schrijvers' op blz. 194-195 van *Op Niveau Plus*.
- I Zoek in de bibliotheek informatie over de auteur en verwerk die in je verslag. Raadpleeg bijvoorbeeld *Memo Jeugdliteratuur*, *Knipselmappen* en *Lexicon van de Jeugdliteratuur*. Je kunt in de schoolbibliotheek zoeken naar informatie, maar je bent natuurlijk ook vrij om naar de plaatselijke Openbare Bibliotheek te gaan.
- J Welk fragment uit het boek wil je graag voorlezen? Leg uit waarom juist dit fragment! Kies maximaal twee bladzijden uit, kopieer ze en plak ze in je verslag.
- K Geef zo uitvoerig mogelijk je mening over het boek. Bestudeer eerst paragraaf 2/2 'Je mening geven over fictie: beoordelingswoorden' op blz. 85-86 van *Op Niveau Plus*.
- L Verzin vijf serieuze, originele vragen die je aan de auteur zou kunnen stellen.
- M Schrijf een voorwoord waarin onder andere komt te staan wie er heeft meegewerkt, wie wat gedaan heeft, een inhoudsopgave en ...
- N Maak op de schrijversmiddag tijdens de bijeenkomst met de auteur aantekeningen en verwerk die in je definitieve verslag. Doe dit in de vorm van bijvoorbeeld een krantenartikel of een brief die je aan de auteur schrijft.

Het definitieve verslag wordt een week na de schrijversmiddag keurig getypt ingeleverd, voorzien van illustraties en dergelijke. Het spreekt voor zich dat je je werkstuk goed controleert op spelfouten, hoofdletters, punten en komma's. Je kunt je verslag thuis uittypen; er bestaat echter ook de mogelijkheid om de computers op school te gebruiken.

Een goed verstaander ...

... heeft maar een half woord nodig. Als je goed gelezen hebt wat hierboven allemaal staat, heb je al in de gaten dat voor het maken van dit werkstuk verschillende gebieden, vaardigheden, van het vak Nederlands aan de orde komen.

Lezen is de meest voor de hand liggende vaardigheid.

Schrijven is een vaardigheid die je traint en nodig hebt bij het maken van het verslag.

Luisteren is een vaardigheid die je goed van pas komt bij het maken van opdracht L (tijdens de schrijversmiddag).

Spreeken is de enige vaardigheid die nog niet aan de orde is geweest. Daarvoor moet je dan ook een presentatie houden.

De presentatie:

Bereid een mondelinge presentatie voor waarin je iets vertelt over de inhoud van het boek en over de auteur. Bij deze presentatie komt in ieder geval ook de voorleespassage aan bod. De presentatie wordt gehouden voordat de schrijversmiddag plaatsvindt en duurt niet langer dan tien minuten.

De volgende auteurs komen in jouw klas:

1. Ida Vos
2. Theo Engelen
3. Anke de Vries

De leerlingen krijgen de eerste week van het schooljaar een studiewijzer. Eén les per week werken zij in de klas, mediatheek of een andere daarvoor aangewezen ruimte aan het werkstuk. In afbeelding 2 staat de studiewijzer zoals wij die dit schooljaar in de eerste klas gebruikt hebben. In verband met de ruimte is in dit artikel alleen week 36 nader uitgewerkt.

De tweede klas

Als resultaat van de succesvolle activiteit in de eerste klas kwamen in hetzelfde jaar (1990) de ideeën op voor een vervolg in de tweede klas. Het karakter van deze activiteit was echter wat vrijblijvender dan in de eerste. Het aantal auteurs dat per keer de school bezocht, was lager dan in de eerste klas; dit varieerde van één tot drie.

In het schooljaar 1997-1998 besloten we om met onze acht tweede klassen mee te doen aan de Jonge Jury. Hiermee wilden we ook in deze klas wat meer structuur geven aan het schrijversbezoek. De Jonge Jury werkt volgens hetzelfde principe als de Nederlandse kinderjury, maar is gericht op een oudere leeftijdscategorie: jongeren uit klas 1 tot en met 3 van het voortgezet onderwijs. Zij worden uitgedaagd om tussen het begin van het schooljaar 1997/1998 en 31 januari 1998 zoveel mogelijk jeugdboeken te lezen en te beslissen welke schrijver in februari 1998 met de eer gaat strijken. Door de Jonge Jury kunnen alle jeugdboeken worden beoordeeld die voor het eerst in het Nederlands zijn verschenen tussen één januari 1995 en één januari 1997.

Wij vroegen het informatiepakket, de uitstekende docentenhandleiding, een aantal S.Y.P.R.A.B.-gidsen voor de leerlingen en enkele posters aan en gingen aan de slag¹. In de zogenaamde S.Y.P.R.A.B.-gidsen (Shock Your Parents Read A Book) presenteren jongeren hun favoriete boeken en wordt de inhoud van deze boeken kort beschreven (zie afbeelding 3).

De docenten Nederlands die les gaven in de tweede klas, kozen voor het zogenaamde 'minimale' model, zoals dat bechreven staat in de handleiding. In principe kost dit model

Afbeelding 3: Voorbeeld van een S.Y.P.R.A.B.-gids.

slechts een drietal lessen, introductie, verwerking en afsluiting.

Aan het begin van het schooljaar hebben wij de Jonge Jury in de tweede klassen geïntroduceerd. Per twee leerlingen hebben we de S.Y.P.R.A.B.-gids verstrekt. Deze gidsjes bevatten aantrekkelijke informatie over de boeken die voor jurering in aanmerking kwamen. Onze leerlingen moesten in week 44, week 50 (1997) en week 3 (1998) een boek gelezen hebben. De leerlingen kozen, indien mogelijk, uit de dertig kerntitels die door de Jonge Jury waren aangewezen of ze kozen een ander boek dat voor jurering in aanmerking kwam. De S.Y.P.R.A.B.-gidsen speelden hierbij een belangrijke en stimulerende rol.

In de betreffende weken (44, 50, 3) vulden de leerlingen tijdens een les Nederlands een leesformulier in. Veel leerlingen reageerden erg enthousiast en kwamen (ver) boven het minimum van drie boeken uit. De verslagen werden genoteerd in het leesschrift (leesdosier).

Naam jurylid:

Titel van het boek:

Schrijver:

Vertaler:

Plaats van uitgave:

Jaar van uitgave:

Uitgever:

Soort boek:

A. Hoe ziet het boek eruit?

1. Zou je het gekozen hebben als je alleen naar de omslag kijkt?

Ja / Nee Toelichting:

2. Zou je het gekozen hebben als je alleen naar de titel kijkt?

Ja / Nee Toelichting:

B. Waar gaat het boek over?

1. Wie zijn de belangrijkste personen in het boek?

2. Wat is het probleem van de hoofdpersoon?

3. Wat is volgens jou de belangrijkste gebeurtenis in het verhaal?

4. Wat is het onderwerp van het verhaal? Heeft dat je aan het denken gezet?

5. Waar speelt het verhaal zich af?

6. In welke tijd speelt het verhaal?

7. Zou het verhaal echt gebeurd kunnen zijn?

Ja / Nee Toelichting:

C. Hoe is het boek geschreven?

1. Vond je het verhaal makkelijk of moeilijk leesbaar?

Makkelijk / Moeilijk

2. Staan er stukken in het boek die je liever zou overslaan?

Ja / Nee Toelichting:

D. Hoe vond je het boek?

1. Omcirkel de woorden die het best bij het boek passen.

spannend / saai

lachwekkend / droevig

interessant / oninteressant

verrassend voorspelbaar

kinderachtig / voor mijn leeftijd

zet me aan het denken / laat me koud

bekend / onbekend

ontroerend / doet me niets

griezelig / rustgevend

herkenbaar / niet herkenbaar

werkelijk / onwerkelijk

fantastisch / realistisch

2. Zou je dit boek aan je klasgenoten aanraden?

Ja / Nee Toelichting:

E. Welk cijfer zou je dit boek geven?

(Omcirkel één cijfer)

03 niet te lezen

04 slecht

05 zwak

06 wel aardig

07 tamelijk goed

08 goed

09 heel goed

10 het beste boek dat ik gelezen heb

Datum: Handtekening:

Wij hebben het leesformulier gebruikt zoals in afbeelding 4 staat. De handleiding geeft echter nog veel meer interessante verwerkmogelijkheden.

Ter afsluiting van deze activiteit nodigden we vier auteurs uit die ieder drie lezingen zouden verzorgen. We gingen uit van de auteurs van de dertig kerntitels en kozen voor: Caja Cazemier (*Minkes tegenbeeld*), Theo Hoogstraten (*Blind date*), Ted Van Lieshout (*Gebr.*) en Simone van der Vlugt (*De amulet*). Donderdag 15 januari 1998 sloten we hiermee het project af.

Iedere auteur vult op zijn eigen manier de lezing van 45 minuten in. De meest gangbare invulling is: wat over leven en werk vertellen, een stukje voorlezen en vragen beantwoorden van de leerlingen. De leerlingen wisten al bij de start van het project dat deze auteurs zouden komen. Veel tweedeklassers hadden dan ook de boeken van deze auteurs gelezen.

Het werd een geweldige middag, die door de leerlingen zeer werd gewaardeerd. Er was een zogenaamd 'journalistiek groepje', bestaande uit een aantal leerlingen, dat de taak had om het geheel in goede banen te leiden. Dit groepje was zeer fanatiek aanwezig.

Na de lezingen was er tijd om boeken te laten signeren, en er werd nog wat informeel nagepraat. Ook de auteurs vinden dit veelal een leuke activiteit om aan mee te werken.

De definitieve afronding van dit project, de eigenlijke jurering, heb ik niet meegemaakt. Ik ging op 17 januari met 'opfrisverlof', en heb mijn werkzaamheden op 25 mei weer hervat. Tijdens mijn verlof moest ik nog wel even wat zaken regelen: de spullen bestellen voor de Jonge Jury van dit schooljaar en acht auteurs vastleggen voor woensdag 4 november 1998: de negende schrijversmiddag eerste klas!

Noot

- 1 Het informatiemateriaal voor deelname aan de Jonge Jury kan aangevraagd worden bij: De Jonge Jury, Postbus 3704, 1001 AM Amsterdam.

RECENSIE

Cathy Berg: Praktijkervaringen met de technisch leesmethode 'Lezen doe je overal'.

Guchte, C. van de, *Lezen doe je overal*. Een methode aanvankelijk lezen in het Nederlands voor allochtone neveninstromers Zwijssen, Tilburg, 1996. Handleiding, ISBN 90-276-85-630, f 210; 9 geluidscassettes, ISBN 90-276-85-649, f 135; losse poster, ISBN 90-276-85-657, f 42,50; 12 leesboekjes, boekje 1 t/m 6 à f 10,25, 7 t/m 12 à f 14,50.

Sedert enige jaren bestaat op VMBO Nieuw Rotterdam het Alfaproject. In dit project worden anderstalig leerlingen tussen de twaalf en zestien jaar gealfabetiseerd. Het grootste probleem in voorafgaande jaren was het vinden van materiaal dat geschikt was voor leerlingen van deze doelgroep. Een leerling kan immers ook instromen wanneer hij of zij zestien is; gedurende het project kan deze leerlinge zelfs zeventien of achttien worden. Materiaal van de basisschool werd door de meeste docenten dan ook te kinderachtig bevonden. Zo werd er vaak materiaal gebruikt dat oorspronkelijk voor volwassenen bedoeld is, hetgeen niet aansloot bij de beleavingswereld van anderstalige jongeren. De methode *Lezen doe je overal*, die onlangs beschikbaar kwam, is speciaal bedoeld voor alfabetisering van leerlingen van tien tot veertien jaar.

Waaruit bestaat *Lezen doe je overal*?

Na bestudering van de methode *Lezen doe je overal* besloot de werkgroep Alfa-project van de VMBO-school Nieuw Rotterdam ongeveer anderhalf jaar geleden deze methode aan te schaffen. Sinds het begin van dit schooljaar